

WILG&MANN

1 - 1997



WILG & MAND

Bestuur van Stichting Wilg & Mand:

Voorzitter	G. Ryken
Secretaris	W. Foppen
Penningmeester	C.H. Wenneker
Leden	A.D. van 't Hoog, R. Peelen, Mw. J. Schilder, P.H. Spieringhs, C. Tutein Nolthenius

Secretariaat: Klipper 19, 1186 VR Amstelveen (020-6412760)

Penningmeester: Meikade 1, 6744 TA Ederveen (0318-517902)
Girorekening 2695726
Bankrekening 326503218, Rabobank Ede

Bulletinredactie: A.D. van 't Hoog, Esmé Hofman, C. Tutein Nolthenius.
Bijdragen voor het bulletin in goed leesbaar handschrift of getypt sturen naar:
A.D. van 't Hoog, Hogeweg 11,
8194 LN Veessen. Tel. 0578-631346.
De redactie behoudt zich het recht tot het verkorten van artikelen voor.

Cursusinformatie: Mw. C.M. Kuijpers, Sarinkdijk 1,
7255 MS Hengelo (Gld). Tel. 0575-467481.

Teenvoorziening: B. van Halen, Velddijksestraat 9,
6627 KE Maasbommel. Tel. 0487-562212.

**Gereedschap-
voorziening:** José Schilder, Dorpsstraat 36,
1842 CV Oterleek. Tel. 072-5744403.

Beheer bibliotheek: S. Hoogerhoud, Zzoekowlaan 65,
2625 PK Delft. Tel. 015-2619123.

Uitgave: Stichting Wilg & Mand. Verschijnt 4 maal per jaar.
Zestiende jaargang, 1997 nr. 1
Drukkerij: A.J. van Midden, 3405 BJ Benschop
© Stichting Wilg & Mand ISSN: 1382-8894

Minimum-
donatie:
f 20,- per jaar
(buitenland
f 25,- per jaar)
Donateurs
ontvangen
de bulletins
gratis



IN MEMORIAM BÈR TILLEMANS, MANDENVLECHTER

Op maandagavond 23 december 1996 overleed in alle rust Bèr Tillemans, de laatste echte mandenvlechter van Eynderhoof, beoefenaar van het ambacht vanuit de traditie van vader op zoon.

Jarenlang heeft hij velen van onze groep ingewijd in de geheimen van de wilg en het daarmee verbonden ambacht, het mandenvlechten; de bodems in alle varianten, de inslagen, oren en hengsels: zeer veel kennis zat vanuit zijn traditie opgeslagen in zijn hoofd en wist hij moeiteloos te reproduceren. Dat zijn aanpak boeiend was blijkt wel uit het feit dat nagenoeg al zijn leerlingen jaar na jaar terugkwamen in het winterseizoen, en zo langzamerhand een groep om hem heen vormden. Enkele jaren geleden is de groep een vast onderdeel van het museum geworden onder de naam vlechtgroep Sint-Paulus en Bèr was uiteraard erelid.

Hoewel hij zichzelf niet als leraar beschouwde deed hij zijn best om zoveel mogelijk kennis over te dragen door zijn handen te laten spreken. Niemand was in staat om zijn vakmanschap te evenaren; altijd was er wel een verbetering mogelijk in techniek, materiaalkeuze en vooral in de snelheid van werken.



Veel heeft hij ons bijgebracht in al die jaren, en naar ons idee viel er nog veel meer te leren, ook op het gebied van aanverwante bezigheden zoals stoelen-matten. Op de jaarlijkse donateursdagen van Wilg & Mand was hij altijd aanwezig, in de latere jaren met een toenemend aantal leerlingen.

Een plotselinge verslechtering van zijn gezondheid noopte hem - zij het node - zijn opleidingswerk over te laten aan de door hem opgeleide volgende generatie. De vlechtavonden bleef hij bezoeken om nog een enkeling met raad en daad bij te staan. Ook de donateursdag in 1996 bezocht hij nog om vast te houden aan de traditie van een dagje samen-zijn met collega's uit binnen- en buitenland.

Bèr is er nu niet meer, maar zijn geest leeft binnen het museum voort in de groep die hij tot grote daden heeft geïnspireerd.

Op 28 december heeft de groep van hem afscheid genomen in de stijl van de mandenvlechter: sober en met de wilg als symbool van het eeuwig leven.

In zijn geest zullen wij verder gaan, zoals de wilg in de mand. Wel onder spanning gebogen, maar niet geknakt.

Namens de vakvlechtgroep Sint-Paulus van Eynderhoof

Jacques Sleutels

Het vaktaalonderzoek

Van het bestuur

Nadat een aantal donateurs volop medewerking heeft verleend aan het enqueteren van mandenmakers en de door hen ingevulde vragenlijsten zijn verwerkt, vindt dit project tot onze grote teleurstelling geen voortgang. Gaf eerst het niet aansluiten, van één gebruikt programma op het gangbare, enige moeilijkheid, dat was naar men ons mededeelde op te lossen.

Nadien hebben wij echter niets meer van het P.J. Meertens Instituut vernomen, behalve dat er op het instituut blijkbaar interne problemen zijn gerezen (die uiteraard niets met het genoemde project te maken hebben). Hierdoor ligt het werk aan ons vaktaalonderzoek volledig stil. Wij betreuren deze onaangename gang van zaken in hoge mate.

Ten eerste is dit natuurlijk zeer teleurstellend voor de donateurs die met zoveel enthousiasme hun tijd en energie er aan besteed hebben.

Ten tweede gaat er nu veel tijd verloren; de tijd waarin het mogelijk geweest zou zijn om, waar nodig, nog navraag te doen naar bepaalde details.

In de eerste plaats willen wij voorlopig deze medewerkers veel dank zeggen voor hun inzet.

De Franse of de Engelse slag

Deze zomer heb ik in Engeland een cursus gevolgd op Woodrow, een "buiten" naast Londen, met veel mogelijkheden voor cursussen plus overnachtingen. Er werden 6 cursussen tegelijkertijd gegeven, in zes verschillende ruimten. Vijf cursussen in wilgenteen, de zesde stond onder leiding van John Exel, gaatjesmatter en stoelenmatter. John heeft reeds twee donateursdagen meegemaakt van onze stichting. Hij verkocht daar Engels gereedschap.

Eén cursus werd geleid door Michaël Thierschmann uit Kassel. Hij introduceerde een oude techniek die o.a. te zien is in wannen: het werken met spanen en fijne wilg.

Sally Goymer gaf les in het ajourwek. Zij is bekend als schrijfster van het boek "The Complete Basketry techniques".

Een oude rot in het vak is Colin Manthorpe die al vele jaren vlechtend doorbrengt. Hij gaf les aan gevorderden met buffteen, want dat is bij uitstek de vlechtteen in Engeland. Wat veel geoefend werd in zijn lokaal was recht-hoekig werk met "gebroken" hoek, knikhoek: 2 staken op de hoek dicht bij elkaar i.p.v. een hoekstok.

Deze inleiding was nodig om bij de kern te komen. In Colin's klas werd op mijn verzoek nog eens duidelijk getoond welke slag de twijg krijgt bij het afranden. Deze slag heb ik voor het gemak de Engelse slag genoemd in tegenstelling tot de Franse slag die een opvallend ander resultaat geeft.

Omdat illustraties het duidelijkst aangeven waar op gelet moet worden, heb ik Irene Goede benaderd met de vraag om zich in te leven in de vlechttechnieken. Zij illustreert o.a. kinderboeken en heeft de kunstacademie in Amsterdam gevolgd. Sinds kort volgt zij een cursus in Heerde en de eerste tekeningen van zo'n lastig onderdeel bevinden zich bij dit artikel.



Bij deze twee verschillende slagen ontstaat er net boven de rand in de geknikte staak een kleine uitstulping die we na lang aarzelen een knookje hebben genoemd. Ook borstje kwam als term opzetten. Misschien is er al een term in zwang, dan zou ik die graag willen horen. Er ontstaat op de plek van de knik tijdens deze slag een verbreding.

Bij de Engelse slag ontstaat dit knookje aan de buitenkant van de staak (of links aan de staak). Hiermee wordt de top van de vóórliggende staak extra geborgd. De rand gaat minder rollen (zie tek. 2b).

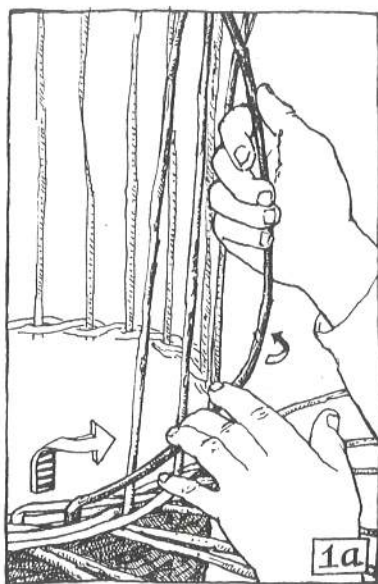
Als bij het afwerken van de mand de staken wat vocht verloren hebben, kan deze Engelse slag ook uitkomst bieden. Vóór de staak wordt weggelegd wordt hij na de knik sterk rechtsom gedraaid. Het knikpunt ligt hoger dan de rest van de toppen. Dit draaien gebeurt met beide handen, het voorkomt breken van een wat droge staak (zie tek. 2a).



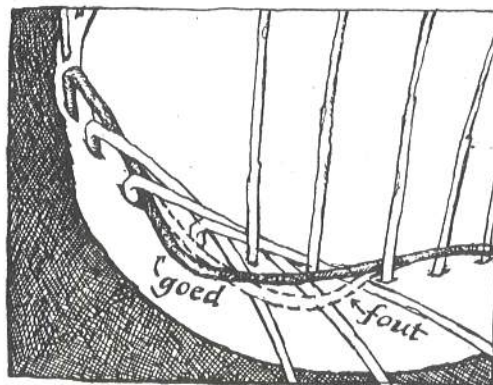
In Haarsteeg bij Ad van Heyst is ook goed te zien hoe hij de staak een sterke slag (slinger) geeft, alvorens de staak neer te leggen.

Bij de Franse slag wordt de staak eerst naar voren, op de maker aangetrokken en dan "linksom" gedraaid en neergelegd achter de volgende staak. Het knookje komt hier rechts van de staak te liggen en borgt zo de achterliggende slag (zie tek. 1a en 1b).

Altijd wordt een staak bewust geknikt vóór hij wordt neergelegd. Die draaiing links of rechts is essentieel. Als dit niet gebeurt zie je dat ze geen houvast geven aan de slagen die vóór of achter langs de staken lopen. Bij bestudering van randen zal dat opvallen. Altijd is de omgeknikte staak iets hoger dan de andere slagen in de rand. 't Is trouwens makkelijker een rand te leggen dan te tekenen. Een laatste aanwijzing bij het randen is het volgende: de allereerste neergelegde staak vormt een ruime slag aan de vóórzijde. De goede en de verkeerde slag is getekend (zie tek. 3). Met behulp van de linkervingers ontstaat deze ruimte.



tek. 3



De eerste 4 of 5 slagen van de rand worden schuin naar beneden gedwongen. De rand verderop is niet horizontaal, maar loopt schuin af. Dit is goed te zien als staak en top niet naast, maar op elkaar worden gelegd.

P.S.

In bulletin 1996-4 verscheen een artikel over een eiermand. De afbeeldingen had ik al eerder eens gezien: in een boek over familie Goede. Het toeval wil dat bovengenoemde tekeningen gemaakt zijn door Irene Goede, een familielid.

A.D. van 't Hoog

Zittekens

Aan de koorbanken van de St. Katharinakerk van Hoogstraten (België) zijn zitbankjes, "zittekens" of "misericordes" (misericordia = medelijden, barmhartigheid) aangebracht. Het zijn een soort consoles die op de onderzijde van de opklapbare zittingen van de banken zijn aangebracht. Als je eigenlijk bij de dienst moet staan is het kleine trapezium-vormige bankje een steuntje.

Ze stammen, gesneden uit eikenhout, uit 1584. Van de 27 stuks, allen met bijbelse en profane personen, spreekwoorden en zinnebeeldige figuren, zijn er een 4-tal waarop duidelijk mandwerk te zien is. Voor zover ik kan nagaan betreft het de volgende bijbelteksten:



foto 1. Handelingen 9-25, Saulus, later Paulus: de joden in Damascus wilden Saulus vermoorden "en zij hielden dag en nacht de wacht bij de poorten om hem te vermoorden, doch zijn discipelen namen hem en lieten hem des nachts in een mand over de muur zakken".



foto 2. Mattheüs 15-29: tweede wonderbare spijziging: "met 7 broden en enkele visjes konden de discipelen van Jezus een hele schare mensen verzadigen", of: de eerste wonderbare spijziging Mattheüs 14:13: "hij zag op naar de hemel en sprak de zegen uit, brak de broden (vijf stuks) en twee vissen en gaf ze zijn discipelen om uit te delen aan de scharen. Zij werden verzadigd en raapten het overschot der brokken op, twaalf manden vol".



Paarlen voor de zwijnen:Mattheüs: 7-6: "werpt uw paarlen niet voor de zwijnen opdat zij die niet vertrappen met hun poten en, zich omkerende, U verscheuren".

foto 3.

Mij is nog niet duidelijk op welke tekst dit slaat.

foto 4.

Wie komt met de goede oplossing?

Kees Nolthenius

Baskets as Textile Art, Ed Rossbach
New York, Van Nostrand Reinhold, 1973

Een boek zo maar bestellen uit een Amerikaans antiquariaat, uitsluitend afgaande op de vermelding van auteur, titel en één zinnetje over de inhoud...het is riskant. Maar het kan ook toevallig een gouden greep blijken te zijn en als er, zoals in dit geval, bovendien nog een gloednieuw exemplaar: ramsj! van een bijzonder verzorgde uitgave uit het postpakket te voorschijn komt is de dag goed.

**Wij lezen
voor u**

Ed Rossbach was docent textiele vormgeving aan de Universiteit van Californië. Speciaal geïnteresserd in technieken waar geen getouw voor nodig is raakte hij, begrijpelijk genoeg, in de ban van de ongelooflijke rijkdom aan soorten en vormen van manden van over de hele wereld. Musea in de Verenigde Staten herbergen daar grote collecties van. Ze werden, en worden hopelijk nog, beheerd door vakmensen van naam, aan wie hij dan ook een dankwoord wijdt.

Tussen de inleiding en het slotwoord geven negen hoofdstukken, met talloze fraaie en goed toegelichte foto's, een overzicht van al die soorten en vormen. Alleen al die foto's maken het doorbladeren van het boek tot een feest.

Misschien wel als eerste wijdt Rossbach een heel hoofdstuk aan (vrij vertaald) weggooimandjes (the other baskets). Onderweg gemaakt dienden ze waarschijnlijk al in de oudste menselijke samenleving om verzamelde planten of vruchten, geschoten wild of gevangen vis in mee te nemen. Ze ontstonden op het moment dat er behoefte aan was, van een vers geplukt gevouwen blad of wat losjes gevlochten twijgen, voor eenmalig gebruik. Hij herkent er de oorsprong in van later ontwikkelde vormen en noemt als zodanig zelfs de Italiaanse omvlochten wijnfles, makkelijk draagbaar aan een lange lus.

Veel nadruk legt de schrijver op het verband tussen materialen, hun groeiplaatsen en de seizoenen die zozeer bepalend zijn voor hun oogst en bewerking. Waaruit weer volgt hoe de vestiging van mandenmakers in bepaalde streken hier alles mee te maken heeft.

*een prachtige
aanwinst
voor onze
bibliotheek*

Voorzichtig tast hij daarna naar de scheiding tussen weefsel en vlechtwerk. Beide gaan vaak terug op een één-op-één-neer principe, maar ze ontwikkelen zich uiteraard tot duidelijk verschillende technieken. Toch toont Rossbach enkele tussenvormen waarin van beide iets is terug te vinden.

Weer een ander punt van uitgang is de scheiding, al evenmin absoluut, tussen strikt functionele manden voor dagelijks gebruik en die met een decoratief, feestelijk of ceremonieel karakter. De foto's tonen daar talloze voorbeelden van, meestal van buiten Europa. Op het begrip 'patroon' gaat hij nog verder in. Dan wijdt hij drie hoofdstukken aan de drie verschillende vlechtprincipes: spiraal (dat verwantschap heeft met naaien en niet met weven), diagonaal en als derde 'twining and wickerwork', misschien het beste te definiëren als 'een-op-een-neer' en waaronder getrokken en geslagen werk, paren en fitsen gerekend kunnen worden. Ik heb de indruk dat rammelaar-vlechtwerk, naar ik meen ook toegepast in één type Franse mand en m.i. niet onder een van deze drie principes vallend, hem niet bekend was.

In de laatste twee hoofdstukken gaat hij nog verder in op principes van de constructie van een mand, en tenslotte op het werk van de mandenmaker.

Inleiding en slotwoord van dit boek tenslotte kunnen haast gelezen worden als een afzonderlijke beschouwing over de betekenis van een ambacht als mandenmaken. Het stemt niet vrolijk, omdat zo veel vormen daarvan alleen nog maar bestaan als museumobjecten of van afbeeldingen bekend zijn. In de laatste alinea van het slotwoord veroordeelt Rossbach de verfoeilijke ziekte van deze tijd die maakt dat waarden verworpen worden: "alles wat om tijd vraagt zou daarmee geen aandacht meer waard zijn. Het zou noodzakelijk geworden zijn om de druk van tijd te voelen en alles te verwerpen wat overvloed van tijd vraagt. Maar daarmee verwerpen we ook alle waardering voor wat anderen doen of gedaan hebben". Een uitspraak die in hoge mate tot nadenken stemt en allerminst alleen maar betrekking tot mandenmaken.

M.P.

AANVULLENDE INFORMATIE OVER CURSUSSEN

In Zundert (N.B.) zijn er elk najaar (start medio september) en winter (start medio januari) cursusmogelijkheden. 8 lessen van ca. 3 uur.

Informatie bij Rien Stuyts, tel. 076-5976311.

Rien Stuyts heeft tevens een nieuwe weekbak van 1000 l te koop aangeboden. Afmetingen 200-100-50 cm.

INFORMATIE CURSUSSEN 1997

- Oterleek** 28 februari en 1 maart geeft José Schilder een cursus.
- Maartensdijk** Cursus o.l.v. Jan de Vos
7 maart: het maken van een eendenbroedkorf.
14 en 15 maart: ovale.mand, voor mensen die al vaker hebben gevlochten.
Inlichtingen en aanmelden bij Marian van Voorst, tel. 0346-213746 bij voorkeur tussen 18.00 en 19.00 uur.
- Dordrecht** 16, 17 en 18 april wordt op de lokatie van "Jong Dordrecht" een cursus mandenvlechten gegeven door José Schilder, tel. 072-5744403. Inlichtingen en inschrijven bij José.
- Bergeyk** Indien er voldoende belangstelling is zal door de Ambachtengroep van Sociaal Cultureel Centrum "de Kattendans Bergeyk" een cursus mandenmaken georganiseerd worden.
Informatie tel. 0497-571318.
- Viller (Frankrijk)** Van 14 t/m 18 juli en van 21 t/m 25 juli worden er in Viller twee cursussen gegeven.
Week 1 o.l.v. José Schilder en Jan de Vos.
Week 2 o.l.v. José Schilder en Piet Hein Spieringhs.
Verblijf intern in huis of op kampeerwei achter het huis.
Inlichtingen en opgave bij Piet Hein Spieringhs.
Tel. 030-2201311.
- Doetinchem** Onder leiding van Arie van 't Hoog worden er in Doetinchem 3 vijfdaagse cursussen mandenvlechten gegeven.
Week 1: 4 t/m 8 augustus
Week 2: 18 t/m 22 augustus
Week 3: 1 t/m 5 september
Deze weekcursussen vinden plaats op het terrein van Scouting Hamaland. Op het terrein kan worden gekampeerd. Kookgelegenheid, doucheruimte en toiletten zijn aanwezig.

Voor informatie, adressen en opgave voor cursussen kunt u terecht bij Maria Kuijpers, Sarinkdijk 1, 7255 MS Hengelo.
Tel. en fax 0575-467481.

AANPLANT VAN EEN NIEUWE SNIJGRIEND

Zoals beloofd in het vorige bulletin volgt hier informatie over het aan te planten griend in 'de Zump' in Culemborg.

Er is bij dit bulletin een uitnodiging voor de plantdagen gevoegd. We hebben een aantal soorten weten te bemachtigen, te weten: Amerikaantje, Zwarte Driebast, Black Maul, Grijs kat en Groene kat, en een klein partijtje Purpurea.

Als voorbereiding wil de werkgroep teen de stekken al zoveel mogelijk vooraf gemaakt hebben. Dit blijkt een vaak onderschatte klus te zijn, teen van een meter of twee in stukjes van ca. 25 cm te knippen. Misschien blijft er van deze klus nog wel wat over voor op de plantdagen.

In het vorige bulletin hadden we het over 0,93 ha. Dat is niet helemaal juist. De aan te planten perceelgrootte is 0,75 ha. Het is minder geworden, omdat er door de gemeente nog een paar sloten zijn uitgegraven.

Het perceel zal in een aantal vakken worden verdeeld, zodat de soorten goed gescheiden blijven. Hier zal de teenwerkgroep het een en ander aan teeltonderzoek kunnen doen. Te denken valt aan mate van bemesting en andere teeltmaatregelen. Met de gemeente is al een experiment afgesproken. In Culemborg hebben ze levende snelheidsbeperkers, nl. schapen die op de weg lopen. Deze komen in het voorjaar een week lang op de griend om de stobbes af te knagen en het onkruid eronder te houden. Dit zou moeten schelen in het namaaien en de onkruiddruk. Een systeem dat bijvoorbeeld in Engeland wordt toegepast.

Voor de dagen in maart gaan we de groep mensen die komen helpen verdelen in groepjes die allemaal een ander soort gaan planten. De teenwerkgroep zal voor de organisatie zorgdragen. Zij heeft voor de vrijwilligers een onderkomen gevonden in de ruimtes van de kinderboerderij die slechts 500 m van de aan te leggen griend verwijderd is.

Het adres: kinderboerderij de Heuvel

Weithusen 63

Culemborg.

Het is moeilijk uit te leggen hoe je er moet komen, maar op alle invalswegen staan informatieborden en met die hulp moet het goed vindbaar zijn. Het ligt helemaal aan de rand van Culemborg.

We hopen dat u zich inschrijft voor de plantdagen. Er is echt werk genoeg voor twee dagen dus niet allemaal op de eerste dag inschrijven.

Bij slecht weer, het moet dan veel regenen, gaat het uiteraard niet door. Tegen de tijd dat er duidelijkheid bestaat over het weer wordt er op het volgende telefoonnummer een bericht achtergelaten.

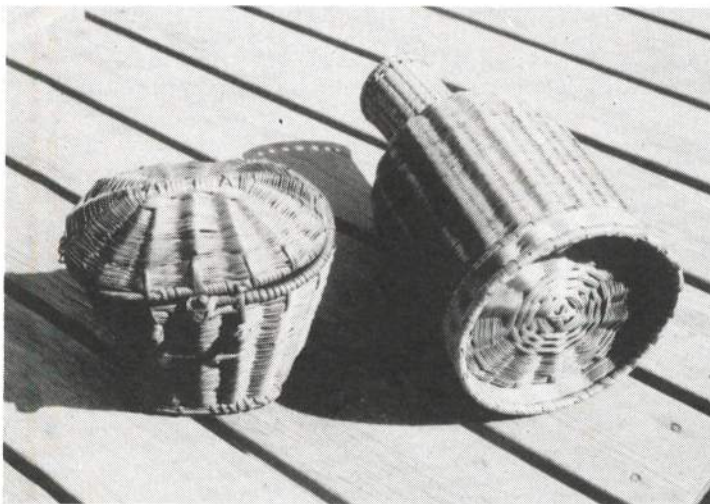
030-2201311 (Piet Hein Spieringhs).

Tot op de plantdagen,

de werkgroep teen

FLESVORMIGE MANDJES, MAAR ZONDER FLESSEN

Een aantal maanden geleden vertelde ik voor de leden van onze plaatselijke historische vereniging iets over de geschiedenis van de mandenmakerij in Nederland, aan de hand van dia's. In zo'n geval laat ik in de convocatie zetten dat wie iets wil weten over manden in eigen bezit die vooral moet meebrengen; we bekijken ze dan in de pauze. Een plaatsgenoot, bekend om zijn historische belangstelling, bracht toen de twee hier afgebeelde mandjes mee (afb. 1). Zijn vrouw had ze gekocht op een rommelmarkt. Het mandje met deksel maakt de indruk te zijn gemaakt door iemand die de techniek nog niet geheel meester was, en het was nogal beschadigd. Maar het flesvormige exemplaar (afb. 2), slechts licht beschadigd aan de bovenrand, was met groot vakmanschap gemaakt.



Afb. 1 Twee mandjes "van de rommelmarkt"

Maar wat was het? Daaroever moest ik het antwoord schuldig blijven. Beide waren voorbeelden van de techniek van het **fijscheenwerk**. Van in vieren gekloofde witte teen worden daarbij mat fijne schaafjes 'scheentjes' gemaakt, vlak en op de juiste breedte, als smal band van ongeveer 2 en 1,5 mm.

Al leek het dan wel even op vlechtsel om een fles heen, die veronderstelling was toch niet houdbaar. Al is het mandje stevig, het zou toch niet mogelijk zijn geweest er een gebroken fles uit te halen zonder het te beschadigen. Bovendien werden flessen nu juist omvlochten om **niet** te breken.

De eigenaar was zo vriendelijk mij de mandjes enige tijd te lenen, zodat ik foto's kon maken en proberen uit te vinden waarvoor dit laatste gediend kon hebben. En ik kon zorgen dat het door Michael Tierschmann gerepareerd werd.



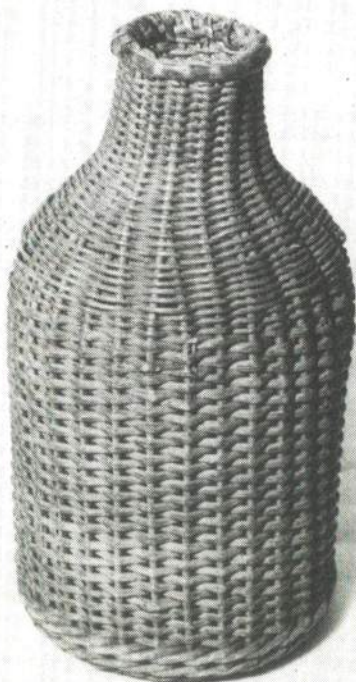
Afb. 2
Flesvormig mandje,
w.s. voor
speelfiches;
fijscheenwerk
h 28, doorsnede
bodem 14,5,
doorsnede
bovenrand 6 cm.

De catalogus van het mandenbezit van het Musée des Arts et Traditions Populaires (Museum van Volkskunst en Tradities) in Parijs bracht uitkomst. Alle manden in het bezit van dat museum staan er in afgebeeld en kort beschreven. (Dit boek is aanwezig in de bibliotheek van Wilg & Mand.) Daarin vond ik twee vergelijkbare exemplaren. Het ene, met iets wijdere hals, bleek gebruikt te zijn om biljartballen in te bewaren; het andere was bestemd voor 'jetons', speelfiches. Beide waren afkomstig uit Origny-en-Thiérache in N.O. Frankrijk (Dep. Aisne), in de streek die vroeger bekend stond om het fijscheenwerk dat er werd gemaakt. Ze werden blijkbaar tussen 1937 en 1972 door een met name genoemde firma gemaakt, maar het model zou ook van vroeger kunnen dateren.

Het lijkt aanemelijk dat zulke mandjes in café's in gebruik waren. Misschien practisch, omdat ze niet breekbaar waren en lang meegingen, en omdat de vorm maakte dat je er niet al te makkelijk iets uit kon halen.

Weer enige tijd later kreeg dit verhaal een verrassend vervolg! Het verslag over nieuwe vondsten beschrijft Arie hieronder.

M.P.



In het Westlandsmuseum voor Streek- en Tuinbouwhistorie bevond zich die verrassing.

In de nazomer van 1996 was de museumwerkgroep van de Stichting op excursie in Honselaarsdijk voor de tentoonstelling "Gepakt en gezakt".

In de vaste collectie van het Westlandsmuseum zagen we plots het mandje dat een evenbeeld leek van het hierboven beschreven mandje (afb. 2). Weliswaar niet van schenen gemaakt, maar van fijn pitriet. Zo te zien intensief gebruikt. In het flesvormige mandje zaten nog een aantal houten ballen met een nummer erin geponst. Hieronder volgt de beschrijving van het gebruik der mandjes door het museum. Daar bevindt zich ook een grote foto waarop te zien is hoe de mand gehanteerd werd.

Het betreffende mandje heet een 'lootmandje'. Het werd gebruikt op de veilingen bij de eerste serie te veilen produkten.

Als een eerste serie geveild ging worden, moest men maar afwachten hoe de stemming van de inkopers was. Daarom lootten de tuinders wiens partij het eerst aan de beurt kwam. Als er 15 partijen waren voor die eerste serie, gingen er 15 nummertjes in de mand en die gaven aan wanneer de partij geveild werd.

De volgende series werden geveild naar binnenkomst van de partijen produkten.

Voor de laatste serie werd dan ook weer geloot, omdat veel kooplui al voorzien waren en de prijs onzeker was. Bijgaand vindt u een kopie van twee verschillende modellen lootmandjes (afb. 3 en 4).

Arie van 't Hoog



EEN BIJDRAGE UIT DUITSLAND VAN CLAUDIA RIEGER

Claudia Rieger woont in Duitsland, waar ze momenteel bezig is met de meesteropleiding-mandenmaken. Zij is donateur van onze stichting en heeft deze tekeningen en tekst opgestuurd.

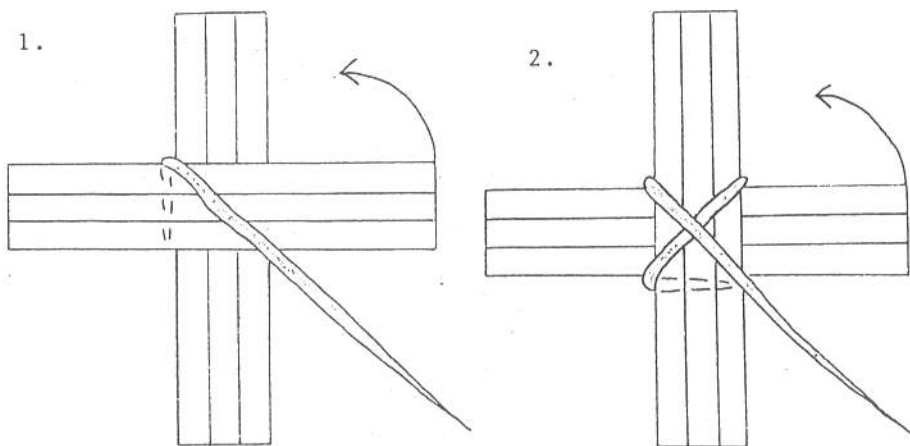
Jaren geleden heeft zij stage gelopen in mijn werkplaats en toen al deze leuke versiering van het bodemkruis laten zien en voorgedaan.

We danken haar voor deze bijdrage en wensen haar succes met de afronding van heer "meester"studie.

De beschrijving die Claudia Rieger er bijvoegde, luidt vertaald als volgt:

tek. 1. Het bodemkruis heb ik met de bovenzijde voor me en met de gespleten stekken horizontaal. De scheen wordt met de bovenzijde naar achteren, links boven in de opening gestoken en dan naar voren en naar rechts onder gelegd. Nu wordt het bodemkruis 90° naar links gedraaid.

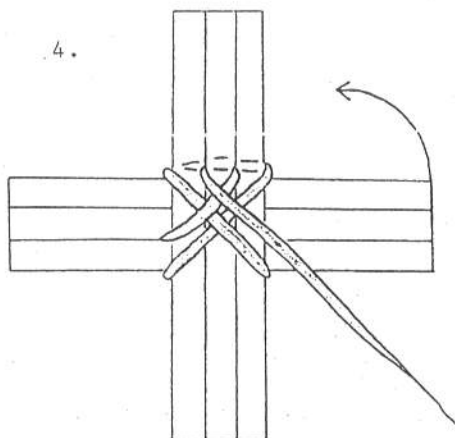
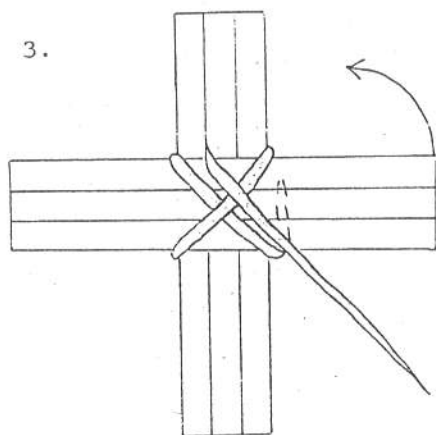
tek. 2. De scheen verbindt nu de stekken achter horizontaal naar links. Het bodemkruis wordt nogmaals 90° gedraaid en het proces herhaalt zich. Let daarbij op dat de scheen goed aangetrokken is.



tek. 3. Nu moet de scheen in de eerste tussenopening gelegd worden en diep ertussen gedrukt worden, maar het vlechtritme blijft hetzelfde:

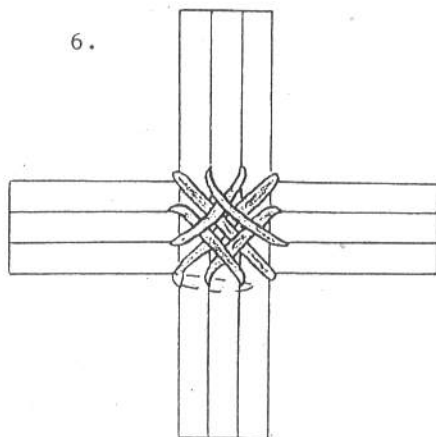
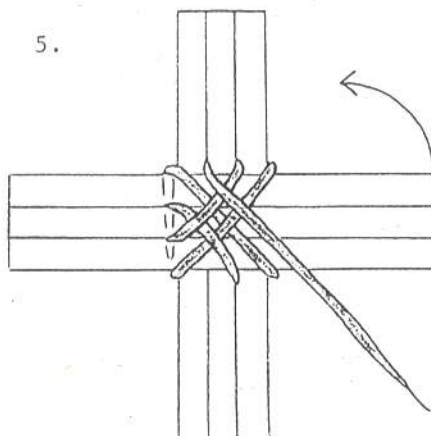
- van voren naar rechts onder (diagonaal)
- 90° naar links draaien
- aan de achterzijde naar links (horizontaal).

tek. 4. Dit proces wordt zolang herhaald tot in iedere



en 5. tussenruimte van de afzonderlijke stekken een scheen ligt met uitzondering van de laatste.

tek. 6. Bij de laatste slag wordt de scheen onder de aanwezige bindingen doorgetrokken en kort afgesneden. Eventueel moet er met een priem voorgeboord worden.

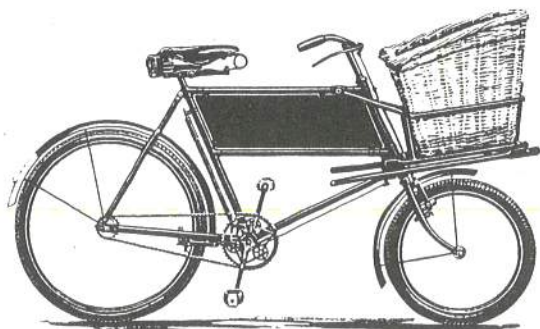


De scheen in deze beschrijving is een in tweeën gespleten wilgenteen, ontdaan van de pit of merg. In de Duitse tekst wordt gesproken over "Spaltlage" en "Stecklage". Wij hebben daar geen aparte woorden voor. Het zijn de stekken die doorstoken worden en de stekken die dóórsteken.

Misschien is het volgende thema van de donateursdag wel
fiets en mand!

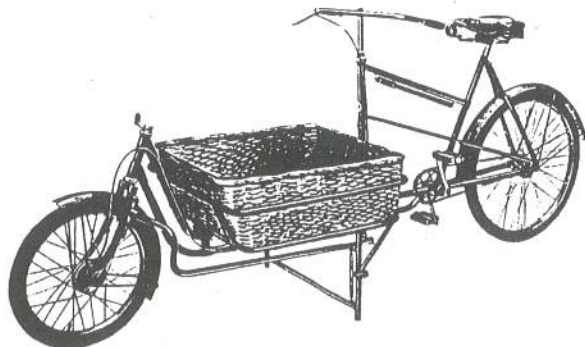
Ik heb het gehoord aan het eind van de afgelopen, overigens heel gezellige, donateursdag. Het zou mij zéér verheugen, want ik ben (net als Wout Foppen) een fietsfanaat.

Vooral de oude fietsen, de dienst-fietsen van PTT en Politie van vóór 1960 vind ik erg mooi. Dat zijn ook heel goede fietsen met zeer degelijk lagerwerk. Als ik zo'n fiets kan kopen, soms al voor f 50,-, dan kan ik dat niet nalaten, terwijl ik al 5 fietsen heb. De laatste was een Simplex van voor de tweede wereldoorlog met stuurstangremmen. Het is dus niet waar dat alle fietsen in de oorlog zijn verdwenen.



De transport fietsen worden gelukkig goed bewaard, want ze hebben een bijzondere uitstraling en zijn heel geschikt voor reclame of winkeluitstalling. Deze fietsen zijn veel geld waard (f 1.220,-) en de mand is ook heel arbeidsintensief om te maken.

In een oude catalogus vond ik deze plaatjes van Engelse fietsen compleet met mand te koop.



De Pashley of LONG EMMA zie je nog vaak in Denemarken. Ze noemen hem daar Long John. De schoorsteenvegers hadden hem vroeger als werkfiets en nu zie je ze nog wel in de

visserdorpjes.

Zo'n Long John heb ik inmiddels nagemaakt, compleet met mand natuurlijk. Ze zijn ook in Nederland te koop voor f 2.000,-. Het voordeel van deze fiets is dat hij gemakkelijk fietst door de lage gewichtsbelasting. Bij het fietsen doet hij denken aan een tandem, omdat de wielafstand zo groot is.

We nemen alle fietsen mee naar een volgende donateursdag en u moet er maar eens op proberen te rijden. We kunnen wel een fietswedstrijd houden, net als de slaggers- en bakkersjongens aan het begin van deze eeuw in Amsterdam.

B. Balk

STOKKEMENAREN PUBLICEREN

De vlechtnijverheid was voor Stokkem meer dan een toeristisch uithangbord. Tot die conclusie komt beslist elke lezer van het onlangs verschenen werk van Rob Belemans "Met korven wonnen hunne kost", de geschiedenis van de Stokkemse vlechtnijverheid. In deze verzorgde studie schetst de auteur met de logistieke steun van een redactieteam, nl. Joannes Daamen, Gerard Mostert, Jean-Pierre Segers, Jos Steyvers en Jean-Pierre Yzermans, breed verankerd en rijkelijk geïllustreerd een voor Stokkem levensbelangrijk gegeven. De Lay-out door Luk Van der Hallen/Art Design is erg fris en aangenaam.

Er is allereerst de doorlopende basistekst, doch de klassieke bladschikking werd uitgebouwd als een lappendeken met overal tussendoor verspreid tekstfragmenten in diverse lettertypes, foto's, krantenknipsels, tekeningen van typerend vlechtwerk, vaak met korte, rake beschrijvingen vol informatie. Het werd dus een aangenaam lees- en kijkboek, een geslaagde combinatie van woord- en beeldcultuur.

Hoofdstuk één en twee vertellen de bewogen geschiedenis van ons Maasstadje in een notendop en de beschrijving van de Maas als determinerende factor.

Over het korversambt in de Middeleeuwen in Stokkem is de auteur kort. De grote brand van 1605 verwoestte de hele stadsadministratie uit de vorige eeuwen. Een apart hoofdstuk bevat het verhaal van een Stokkemse korver in Keulen. Trouwens tussen 1589 en 1798 trokken niet minder dan 91 Maaslandse jonge mannen, onder wie 16 Stokkemenaren, naar Keulen, om er bij een meesterkorver in de leer te gaan. In

de 18e eeuw werd Stokkem een echt mandenvlechterscentrum en in de 19e eeuw kenden wij de bloeitijd van de Stokkemse korverij als huisnijverheid.

Economische veranderingen doen het tij keren in het begin van onze eeuw o.a. de mijn van Eisden en de zinkfabriek van Rotem. De reddingsoperatie door de Teen- en Riet-vlechterschool van het H. Hart (1923-1973) kon niet baten. Over latere hernieuwde aandacht voor deze eeuwenoude lokale nijverheid wordt eveneens gedetailleerd uitgeweid. Het geheel wordt afgesloten met een uitvoerige opsomming van de geraadpleegde bronnen en een literatuurverwijzing.

Een zoveelste essentieel hoofdstuk uit het verleden van Stokkem is weer klaar. Langzaam maar zeker komen alle aanbeurt, zodat het (her)schrijven van een globale, totale historische kijk op Stokkem niet lang meer kan uitblijven. De oude "Stad en Vrijheid" Stockheim door J. Croonenberghs precies honderd jaar geleden.

Deze geschiedenis van de Stokkemse vlechtenijverheid is een aanrader voor geïnteresseerden én een geschenktip voor de eindejaarsfeesten. Vermelden wij tenslotte nog dat de uitgave een zoveelste initiatief is van het "Bezoekerscentrum De Wissen, Maaspark Negenoord", deze keer in samenwerking met onze Kunstkring. Het boek is in "De Wissen" verkrijgbaar aan de prijs van 300 BEF. Bestellen kan door storting van 370 BEF op rekening nr. 068-1055487-57 van vzw Maaspark Negenoord.

Jaak Bergers

Bovenstaand artikel is met toestemming overgenomen uit "De Bakeman", een driemaandelijks tijdschrift van de Kunstkring Arnold Sauwen VZW te Stokkem.

*Het adres van Bezoekerscentrum De Wissen:
Maaspark Negenoord
B 3650 Stokkem-Dilsen (België)
Tel.: 00 32 89752171*

A.D. van 't Hoog

NIEUWE DONATEURS

Hieronder een lijst met nieuwe donateurs. Wij heten hen hartelijk welkom en hopen dat zij plezier beleven aan hun donateurschap en dit het voldoet aan hun verwachtingen.

G.T. Terpstra	Galgengoorweg 11	7251 JC Vorden
MW. B. Gieskes	Stationsstraat 32	5664 AS Geldrop
G. Houben	Boyen 38	B3650 Stokkem
		Dilsen België
R. Meertens	Roode Leeuw 22	1871 AZ Schoorl
Oase	Kloosterstraat 3	6641 KW Beuningen
Mw. J.G. v.d. Heuvel	Krulmate 101	8014 KH Zwolle
E. van Hoorn	Lekdijk 48	4235 VM Tienhoven
M.G.P. van Gent	Z. Burgvlietkade 12	2806 BK Gouda
A.M. Plijnaar Carels	Woudenbergseweg 5 B	3701 BA Zeist
M.J.J. Brinkman-v. Bijsteren	Boomgaarddreef 7	3243 AC St. a/d
		Haringvliet
Mw. A. Frederiks	Bocht 7	1601 JG Enkhuizen
Mw. M.G. Robbers	't Pollehout 10	8628 EN Goenga
J. Driessen	Steinderweg 21	6171 XJ Stein
Mw. J. Mulleners-von Gabin	Bosheide 34	6373 CM Landgraaf
J.H. Hoogendoorn	Steiger 4	2965 BD Nieuwpoort
P. Jaarsma	Vossehol 12	5351 AC Berghem
J. Kennis	Landrop 9	5528 NA Hoogeloon
De Ossenkop	Oosterburen 1	9990 AA Middelstum
J.T. Swart	Postbus 84	3632 ZS Loenen a/d
		Vecht
J.D.C. Oldeman	Akkerwindelaan 25	4143 CK Leerdam
W.J. van Baardwijk	Krijgertje 29	5683 LB Best
Mw. H.G. Jonkhart-Hogervorst	Comansweg 62	B3940 Hechtel
		België
Mw. J. Visser	Lekdijk 82	2865 LE Ammerstol
Mw. C. v.d. Wel	Tafelberg 56	3328 SR Dordrecht
Mw. I.J.P.J. Lemmens-v. Heyst	Phaffstraat 28	5735 CN Aarle-Rixtel
R. Boonsta	Hulshofweg 10	7261 SL Ruurlo
Mw. J. de Jonge	Kemphaanstraat 10	3882 HP Putten
Th. v.d. Lit	Pr. Hendrikweg 3	3991 BS Houten
G. v.d. Akker-Gorzeman	Vuurdoorn 23	2671 NM Naaldwijk
U. v.d. Veken	Lamorinièrestraat 119	B2018 Antwerpen
		België
J.M.E. Rombouts	Breitnerstraat 76 a	3015 XJ Rotterdam
J. Magielse	Hulsdonkstraat 14	4882 JM Zundert
H. Ziel	Fazant 4	8103 EL Raalte
C.J.J. Jansen	Graaf Janstraat 7	6085 EK Horn
Mw. M.E. Reichenfeld	J. Mosmanlaan 17	5237 BB Den Bosch
G. Reurink-Slijkhuis	Haardijk 4	7161 MX Neede
S.A. v. Baren	Kruiswerf 19	4141 GG Leerdam
A. de Kock	Kolstraat 27	4171 CX Herwijnen
G. Carpels	7 Roqurtte	B7890 Ellezelles
		België
H. Oosterveld	Kard. Alfrinkhof 37	3712 DD Huis ter Heide

A. Wachelder	Willem Kloosstraat 17	6372 JZ Landgraaf
G.L.M. v. Montfort	Holstraat 8 B	6082 BC Buggenum
J. Maatkamp	Lekdijk 18	2967 GA Langerak
M.J.C.P. v.d. Akker	Rogberg 20	6655 AX Puiflijk
Putting Promotion	Benedenberg 66	2861 LH Bergambacht
R.M. Smeding	P.O. 17637	1001 JM Amsterdam
den Boer	Eksterstraat 7	6823 DH Arnhem
NMC Heempark werkgroep	p/a Sweelinckstraat 5	5481 PE Schijndel
Mw. G. Degen	Nassaustraat 16	6882 BR Velp
Mw. J. Roza	Merwedekanaal 60	4206 BC Gorinchem
Mw. M. Heemskerk v.d. Plas	Meidoornlaan 1	2231 XG Rijnsburg
Patty Vanerman	Walenhoek 6	B1910 Kamperhout
		België
Mw. B. Verhallen	Kallenkote 73	Kallenkote
Mw. G. Happaerts	Verdaelstraat 123	B3450 Geetbets
		België
Mw. M. Koopmann	Zichtveld 8	3993 ST Houten
P. van Rijn	Egelantiersstraat 164c	1015 PS Amsterdam
Sj. Beusekom	Meulenbroek 9	2971 XC Bleskensgraaf
M. van Leeuwen	Wernerlaan 44	1213 AV Hilversum
Mw. J. Hommes	Langebaan 19	8624 TC Uitwellingergra
Mw. H. Buynsters	Hoofdstraat 133	4765 CD Zevenbergsehoek
S. Tieleman	Madurastraat 80 a	1094 GS Amsterdam
Mw. F. Zanstra	nr. 35 B	8644 VS Dearsom
Mw. H. Kist	Vechtdijk 10	3237 LV Vierpolders
S. Mannessen	Wittekerkepad 34	6854 BW Arnhem
J.H.A. Tetteroo	De Driesprong 8	2295 LL Kwintsheul
Mrs. M. Butcher	6 Downs Road	CT27AY Canterbury Kent
		Engeland
Mw. Ch. de Bakker	Tulpstraat 32	4101 GL Culemborg
A. Verwoert-v.d. Bovenkamp	J. v. Stolberglaan 147	6713 PG Ede
A. Schipper	Zwedereweg 59	7963 BS Ruinen
J. v. Deelen	Pr. Bernhardstraat 19	6566 CA Millingen a.d.
		Rijn
T. de Jonge	Schoener 30-28	8243 VV Lelystad
Mw. E.v.d.Wiel-van Stokkum	Reitselaan 33	5076 CA Haaren
M. Lemmers	Aan de Kant 34	1422 KM Uithoorn
H. Volkers	Molenweg 27	3781 VA Voorthuizen
P.M.J. Hendriks	Grensstraat 56	B3920 Lommel
		België
W. v. Wousenberg Hamstra	Utr. Dwarsstraat 150	1017 WK Amsterdam
Mw. A. v. Ballegooy	Lawickse Allee 26	6707 AG Wageningen
H. Groenen	Aspert 5	6631 KS Horssen
G. v. Oosteren	Rijdt 12	6631 AS Horssen
D.W. Manou	Den Hoef 7	4233 XG Ameide
C.J. de Vries	Markiezenhof 45	6715 LL Ede
J. Prins	Roetvoeterstraat 2	3829 MR Hooglanderveen
H. Franssen	Kerkstraat 6	6628 AC Alfort
A. Pols	Bettekamp 57	6712 EH Ede
Mw. A. v. Emaus	Leuvenumseweg 71	3847 LA Harderwijk

Doelstellingen Stichting Wilg & Mand:

- Nieuwe perspectieven zoeken en creëren voor het Nederlandse mandenmaatwerk binnen de potentiële afzetgebieden.
- Behoud van het veelzijdige vlechtvakmanschap: o.a. door het uitgeven van handboeken en het stimuleren van cursussen.
- Behoud van de vakkennis betreffende de griendteelt en bevordering van een goed evenwicht tussen vraag en aanbod.
- Het initiëren en begeleiden van onderzoek/studies binnen het wilg-en-mand vakgebied.
- Het via een speciaal fonds aanschaffen van materiaal met een historische waarde: vlechtwerk, gereedschappen, boeken e.d.
- Het geven van bekendheid aan al deze activiteiten.

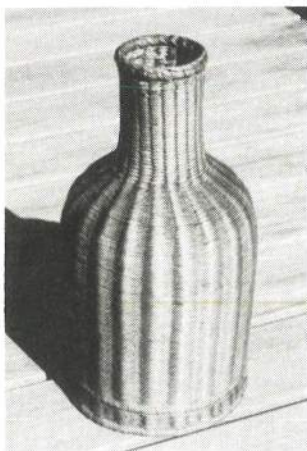
Er zijn 3 handboeken bij Wilg & Mand verschenen:

- Het vlechten van ronde manden door A. Westendorp, Ir. W.D.J. Tuinzing en A.D. van 't Hoog. **Code R.M.**
- Het vlechten van ovale manden door A. Westendorp, Ir. W.D.J. Tuinzing en A.D. van 't Hoog. **Code O.M.**
- Geriefteen en andere bindmaterialen door Ir. W.D.J. Tuinzing. **Code G.T.**

Bovengenoemde uitgaven kunt u bestellen o.v.v. de code door
voor code R.M. f 7,50 + f 2,50 porto,
voor code O.M. f 25,- + f 5,- porto,
voor code G.T. f 7,50 + f 2,50 porto
over te maken op giro 821761

t.n.v. Bibliotheek Stichting Wilg & Mand
Zzoekowlaan 65
2625 PK Delft.

Na ontvangst van de betaling worden de boeken verzonden.



*Flesvormig mandje, w.s. voor speelfiches;
fijnscheenwerk h 28, doorsnede bodem 14,5,
doorsnede bovenrand 6 cm.*